

Omek

Mispátim 5786
2026. február 12.

V. évfolyam, 15. szám

Kölcsönkérők felelőssége – mikor mentesül, ha baj történik?

Négyféle őrzőről szól a Tóra a mostani hetiszakaszunkban: aki ingyen őriz, aki pénzért őriz, aki bérel egy tárgyat, és aki kölcsönkér.

„Hogyha ad az ember barátjának pénzt vagy tárgyakat, hogy megőrizze, és ellopják annak az embernek a házából...” (Mózes 2., 22:6-14)

Talán ez a tórai jogban található egyik legszebb, szinte szimmetrikus rendszer: a négyféle őrző kétszer két csoportba sorolható aszerint, hogy van-e pénzmozgás vagy sem, valamint hogy használhatja-e a rábízott tárgyat vagy sem:

1. Az *ingyenes őr* [*somér chinám*] nem kap pénzt, és nem is használhatja.
2. A *fizetett őr* [*somér száchár*] kap pénzt, de nem használhatja.
3. A *bérlő* [*szochér*] fizet pénzt, ezért használhatja.
4. A *kölcsönkérő* [*soél*] pedig nem fizet pénzt, és mégis használhatja.

Ebből következik az is, hogy milyen mértékű őrzés várattatik el az egyes szintektől. A legmagasabb elvárás a *kölcsönkérőé*, hiszen a másik hárommal ellentétben csak kap, és semmit sem ad.

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség
Székhely: 1074 Budapest, Rumbach Sebestyén u. 11-13.
Felelős kiadó-szerkesztő: Szántó-Várnagy Binjomin
Lapterv: Novák Tamás
Borítókép: Beyzanur K. @ Pexels
Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 100 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)
ISSN 3058-0609 (Online)

Csatlakozz az OMEK támogatói köréhez! Támogasd havonta a nyomtatást, és részesülj kedvezményekben. *További részletek:*

<https://orti.hu/omek-tamogatok>

Ezért neki még akkor is fizetnie kell, ha egészen nyilvánvalóan olyan kár érte a tárgyat, amire egyáltalán nem lehet felkészülni (*onesz*, azaz *kényszer*).

Fordítva, az ingyenes ör kizárólag ad, így az ő felelőssége is minimális. Csak akkor tartozik megfizetni a kárt, ha olyasmi történik, ami-
ben nyilvánvaló az ő gondatlansága [*psiá*].

A másik két fokozat átmenetet képez e két szélsőség között. A gondatlan mulasztásért nekik is fizetniük kell, a kényszerért azonban nem. A különleges az ő helyzetükben az, hogy ők kötelesek extra lépéseket is tenni azért, hogy a tárgy jól legyen őrizve – ha ezt elmulasztják, fizetniük kell.

A Tóra azonban különleges kivételt szab a *soél* esetében. Ő mindenért felel – pontosabban majdnem mindenért:

„És ha valaki kölcsönkér barátjától, de összetörik vagy meghal – ha a tulajdonosa nincsen vele, fizetve fizessen. **De ha a tulajdonosa vele van, ne fizessen.**” (22:13-14)

De miért érdekes, hogy ott van-e a tulajdonos vagy sem?

Bölcseink elmagyarázzák, hogy itt nemcsak egyszerűen arról van szó, hogy a tulajdonos véletlenül éppen arra jár, hanem a tárggyal együtt a tulajdonos maga is „kölcsön lett kérve”:

„Aki kölcsönkér egy tehenet, és 'kikölcsönzi' a tulajdonosát is vele együtt [...] ha megkérte a tulajdonost, és utána kérte el a tehenet, és meghalt, akkor mentesül [a fizetés alól].” (Misna, Bává Meciá 8:1)

Ez alapján magyarázza a *Torá Temimá* (Baruch Epstein, Litvánia, 1860-1941), hogy mi lehet a tórai rendelkezés logikája:

senki sem lehet egyszerre alá- illetve fölérendelve ugyanannak az embernek.

Márpedig itt az a tény, hogy az egyik kölcsön-

ad a másiknak, az a kölcsönadót emeli feljebb. Az viszont, hogy a kölcsönvevő dolgoztatja a kölcsönadót, a kölcsönvevőt teszi „főnöké”. Ezért ebben az esetben nem jön létre a Tóra szerint szokásos kölcsönadási jogállapot (*ld. 22:13, 153-as lábjegyzet*).

Szintén figyelemreméltó magyarázatot javasol a *Neciv*, vagyis Naftali Cvi Jehuda Berlin (1816-1893), aki egyébként az előbb említett *Torá Temimá* nagybátyja is egyben.

Szerinte az a tény, hogy ezúttal a kölcsönadó a kölcsönvevővel együtt dolgozik a saját tárgyával, igen szokatlan szituáció. Olyannyira, hogy feltételezhető:

kettejük kapcsolata nem tegnap kezdődött, hanem jó barátok, akik már régóta segítik egymást.

Ez pedig nem nevezhető a hagyományos értelemben vett kölcsönadásnak. Még pontosabban: nem igaz ilyenkor a fentebb írt feltétel, mely szerint a kölcsönvevő kizárólag vesz a másiktól, és nem ad neki (*kol hánáá selo*, azaz „minden haszon az övé”).

Érdekes módon a Talmud egy másik menteségről is beszámol a kölcsönkérő esetében: amikor a kölcsönkért állat használat közben, a **használat miatt hal meg** [*métá máchmát meláchá*]:

„Azt mondhatja neki: nem azért kértem el tőled, hogy egy helyben tárolva állítsam” (Bává Meciá 96b)

Akadott olyan magyarázó, akiben felmerült, hogy esetleg alkalmazhatja ezt az érvelést egy edényre, amit a kölcsönkérője véletlenül „eltréfizett” (*ld. Sáár Hámelech, Chovél uMázik 7:3*).

Ez a kérdés attól válik izgalmassá, hogy ha sem a kölcsönadó nem mondta meg a másiknak, hogy húsos vagy tejes az edénye, de a kölcsönvevő sem kérdezte. Ilyenkor ugyanis látszólag bármelyikőjük teljes joggal muto-

gathatna a másik fél mulasztására.

Ha megvizsgáljuk az eredeti törvény logikájának magyarázatait, helytállónak találhatjuk a hasonlatot a munka közben meghalt állat és a főzés közben elromlott edény között.

A *Rámbán* és a *Ritvá* magyarázata szerint a kölcsönadó a hibás. Hiszen a tulajdonosnak kell tudnia, hogy az, amit kölcsönad, képes-e elvégezni a munkáját – ha nem, ne adja kölcsön. Ez illeszkedik a tejes-húsos esetre, hiszen ott is a tulajdonosnak kellett volna előre

gondolkodnia.

Rav Slomo Zalman Auerbach (1910-1995) azonban felhívja a figyelmet arra, hogy ez a hasonlat sántít, hiszen igaz, hogy beszélhetünk a kölcsönadó felelősségéről, de azt már nem mondhatjuk, hogy a kölcsönvevő rendeltetés-szerűen használta a kölcsönkért tárgyat.

Hiszen ebbe igenis beletartozna az, hogy megkérdezi, hogy az adott edény tejes-e vagy húsos (*Minchát Slomo* 1:88, ld. még *Chásuké Chemed / Bává Meciá* 96b).

HALACHA

„Nyomozás folyik az ügyben” – avagy mihez kezdünk a rémhírekkel?

Ezen a héten is olvashattunk a médiában arról, hogy egy bizonyos bűnügyben a rendőrség nyomoz.

Nincsen ebben semmi különleges – gondolhatnánk. Egy különlegesség azonban, hogy az adott ügyben a zsidó közösség is érintett. Egy másik különlegesség, hogy mindez éppen a mostani héten történik, amikor a Tórából ezt olvassuk:

„Ne hordjál hamis hírt!” (Mózes 2., 23:1)

Éppen ez a parancsolat az oka annak, hogy nem írnám le itt az említett hír konkrét részleteit. Hiszen ha ezt tenném, azzal tovább terjeszteném az elhangzottakat. Ehelyett inkább vizsgáljuk meg közelebbről a vonatkozó tórai előírást.

Szavanként fordítva:

- *Lo tiszá* – „ne hordjál”, szó szerint: **ne emelj fel**

- *Sémá* – „hír”, szó szerint: **hallomány**

- *Sáv* – „hamis”, szó szerint: **üres, felesleges, értelmetlen**

Mint annyi más esetben, itt is felbecsülhetet-

len értéke van annak, ha nem a fordításból, hanem a héber eredeti szövegből tanulunk. Ennek ugyanis egészen más a jelentése, és a fordítót sem hibázthatjuk, hiszen ezeket a kifejezéseket igen nehéz más nyelven visszaadni.

A jelentés azonban világos: ha olyasmit hallunk, ami súlytalan, jelentéktelen, vagy azért, mert nincsen bebizonyítva, vagy azért, mert nem bír semmilyen konkrét befolyással az életünkre, akkor azt a hallomást „ne emeljük fel”.

Vagyis ne mi legyünk azok, akik felkaroljuk, terjesztjük, továbbítjuk mások fülébe.

A *Choféc Cháim* könyve (melyet az utóbbi időben minden nap tanulmányozunk a Nagy Fúvaros utcai zsinagógában a *minche* és *mááriv* imák között) azért íródott, hogy a *láson hárá*, azaz a *rossznyelvűség* tilalmának részleteit bemutassa.

Ezen belül talán az egyik legfontosabb tudni-való az ún. *konstruktív láson hárá* feltételei (*Choféc Cháim, Láson Hára* 10:2). Vannak ugyanis pillanatok, amikor nemcsak szabad, hanem egyenesen helyes, kötelező az, ha felszólalunk: amikor figyelmeztetnünk kell em-

bertársainkat arra, ha egy rosszindulatú egyén kifejezetten veszélyezteti őket. Ilyenkor egy másik tórai elv lép életbe:

„Ne állj tétlen felebarátod vérénél!” (Mózes 3., 19:16)

A konstruktív *láson hárá* egyik legfontosabb feltétele pedig éppen az, hogy győződjünk meg arról, hogy az adott információ valóban igaz.

Amikor az újságban azt olvassuk, hogy „a rendőrség nyomoz”, az már el is árulja, hogy ez a feltétel **nem** teljesül.

Hiszen a rendőrség pontosan most van benne abban a folyamatban, amikor a gyanút megerősítik vagy megcáfolják. Ha tehát ilyesmit olvasunk, biztosan tudhatjuk, hogy nem helyes az adott információt sem felvennünk, elfogadnunk, sem továbbadnunk.

Egy másik fontos feltétel maga a konstruktív

célzat: elérünk bármi konkrét hasznot, vagy megmenekülhetünk akármilyen konkrét kártól az adott információ ismeretében? A válasz az ilyen jellegű újsághírek elsőprő esetében: nem.

Ezért is fontos, hogy tisztán lássuk a modern újságírás és a Tóra hozzáállása közötti eltérést.

A Tóra célja az ideális emberek, valamint az ideális társadalom formálása. Egy ilyen helyzetben törődünk a másik ember reputációjával. Ha nem szükséges, nem rontjuk a hírét, mindaddig, amíg kiderülhet az ártatlansága is.

Igaz ugyan, hogy a modern jogrend is ismeri az „ártatlanság véelmét”. A gyakorlatban azonban a média tevékenységének köszönhetően ez nem érvényesül. Hiszen mire a nyomozásból végeredmény lesz, az érintettek jó hírneve már régen a múlté.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 16:00 és 16:45 között.
Szombat kimenetele: 17:53.

Péntek este 18:00-tól Kábálát Sábát.

Szombat reggel 9:00-tól ima, Tóraolvasás, majd kidus (lakoma után *mincha*).

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb *szombat reggel* 9:24-ig.

Köszönjük a múlt péntek esti beszélgetést Kékési Zsoltnak és Szenthe Antóniának, akik a Limmud Magyarország Alapítvány munkáját mutatták be nekünk!

Most szombaton újhóldhirdetés! Jövő kedden és szerdán (február 17-18-án): **Ádár hónap újhóldja**. A hónap jellege¹ a zsidó hagyományban: *nevetés*.

Molád (újhóld pontos ideje): február 17-én kedden hajnalban 3:50 + 40 másodperc (12 *chálákim*).

Hétköznapi délutáni tanulások hétfőtől csütörtökig mindennap 16:30-kor, a Nagy Fuváros utcai zsinagógában, a délutáni ima előtt, valamint online: <https://t.me/betjehuda>.

Korábbi felvételek, támogatás: <https://www.patreon.com/cw/Binjomin>

Sábát sálom! Gut sábesz!

¹ A *Széfér Jecirá*, az egyik legkorábbi hagyományos kabbalisztikus szöveg, mely az 5. fejezetében a 12 hónapot az ember 12 képességének felelteti meg (beszéd, gondolat, járás, látás, hallás, cselekvés, együttlét, szaglás, alvás, izgatottság, ízlelés, nevetés).